

včasné zpracování těchto podkladů a tím zabezpečit jednotný postup v práci.

Kromě tematiky stanovené plánem MNO mohou uvedené složky zahrnout do plánu i vlastní problematiku, která ovšem nesmí být řešena na úkor úkolů centrálního plánu. O vlastní tematice by měla rozhodovat vědecká rada dané složky, která se musí vyjádřit i k celkovému plánu vědecké práce.

Plán vědecké práce musí být důkladně sladěn s plány bojové a operační přípravy, aby mohlo být poznatků z jednotlivých cvičení a činnosti vojsk využito ve vědecké práci a na jednotlivých cvičeních mohly být prověřeny teoretické poznatky. Bylo by výhodné, kdyby již v plánu vědecké práce mohly být zahrnuty zkušební otázky pro jednotlivá cvičení, aby se umožnilo jejich včasné rozpracování a cvičící štáby mohly na ně vojska včas orientovat.

Ve vojenských akademích a na vědeckých pracovištích, které nemají vlastní možnosti prakticky prověřit výsledky své práce, bude třeba, aby své požadavky včas předkládaly generálnímu štábu a aby mohly být zahrnuty do plánu bojové a operační přípravy MNO. Bude rovněž třeba, aby tyto složky vyvinuly větší iniciativu k navázání užšího kontaktu se štáby armád, úzce s nimi spolupracovaly již v průběhu samého plánování vědecké práce. Platí to rovněž

i pro speciální obory, které potřebují praktického prověření zejména výsledků svých vojenskovědeckých prací.

Na plán vědecké práce je třeba pohlížet jako na dokument, který má být vodítkem v práci na daném úkolu a který musí být vedoucím orgánům podkladem pro řízení. Proto by měl plán vojenskovědecké práce tvořit součást pracovního plánu odpovědných funkcionářů, jejichž povinností je nejen kontrolovat postup práce, ale zejména poskytovat zpracovatelům potřebnou pomoc a vytvářet jim odpovídající podmínky pro jejich práci.

I když otázka zabezpečení vědecké práce odbornou literaturou nespadá zcela do dané problematiky, chtěl bych se o ní přece jen zmínit v souvislosti s plánováním vědecké práce. Vědeckou práci odbornou literaturou zabezpečují informační oborová střediska, o kterých bylo již několikrát pojednááno na stránkách odborných vojenských časopisů. Jak je známo, mají tato střediska za úkol nejen soustřeďovat literární fondy daného oboru, ale i zpracovávat literární rešerše a souhrnné vědecké přehledy v jednotlivých vědních odvětvích. To vyžaduje určitý čas a proto již při plánování vědecké práce je třeba předvídat potřebu odborné literatury a oborovým informačním střediskům předkládat konkrétní požadavky.

Nekladl jsem si za úkol rozebrat problematiku plánování vědecké práce v její plné šíři. Poukázal jsem pouze na to, co je z mého hlediska podstatné a co by mohlo být podkladem k dalšímu rozvinutí problematiky plánování, zejména odborníky od vojsk a akademiků, kterým se tato důležitá součást vědecké práce může jevit poněkud odlišně. Záměrně jsem se nezmínil o nutnosti spolupráce s ČSAV a civilními institucemi a o nutnosti koordinace vědecké práce v rámci Spojeného velení. Domnívám se, že k těmto otázkám by se měli vyjádřit především příslušníci speciálních oborů, kteří mají v tomto ohledu větší praktické zkušenosti.

Na pomoc vědecké práci a výzkumu v Československé lidové armádě

Bohuslav Vatsar

Otázky dalšího úspěšného rozvoje vědy a výzkumu stávají se v souvislosti s plněním náročných úkolů třetího pětiletého plánu a dalších úkolů vyplývajících z dlouhodobých perspektivních plánů středem pozornosti. Tytéž problémy se musí nezbytně odrazit i v Československé lidové armádě.

S rychlým rozvojem vojenské a složitého souběžného ozbrojeného zápasu, vystupují otázky vědeckosti práce výrazně do popředí i při budování naší armády a při zvyšování její bojové schopnosti. To nezbytně vyžaduje podstatné zkvalitňování vědeckou základnu, v níž důležitou úlohu má vědecká informace.

Řešením všech těchto problémů se bude zabývat i konference k otázkám dalšího rozvoje vědecké práce v Československé lidové armádě, jež se má konat na podzim tohoto roku.

Cílem tohoto článku je přispět k rozvinutí diskuse v otázkách vojenské informační služby a dát připravované konferenci o rozvoji vědecké práce i podněty k řešení některých problémů.

Prvním údobím vědecké činnosti musí být studium literatury příslušného vědního oboru pokud možno v celé její světové šíři. Právě od schopnosti vědeckých a technických pracovníků co nejrychleji aplikovat nejnovější poznatky vědy a techniky do našich konkrétních podmínek a ekonomických možností a dále rozvíjet nové objevy a výzkumy, závisí nejen rozvoj jednotlivých vědních oborů a odvětví našeho hospodářství, ale i rozvoj celého našeho státního hospodářství.

Jejich schopnosti a usilovná práce bude pro armádu znamenat posílení její obranyschopnosti a zajištění bezpečnosti naší socialistické republiky před agresivními útoky imperialistických nepřátel.

Vědecké a technické informace, jež jsou zveřejňovány v nejruznějších literárních fondech a pramenech jako např. v knihách, časopisech, studijních a výzkumných zprávách, firemní literatuře, patentech apod., dosahují během několika let co do počtu téměř neuvěřitelně výše až několika desítek milionů.

Při přibližném přístupu asi pět milionů vědeckých a technických informací ročně není myslitelné, aby vědecký nebo technický pracovník byl schopen sám sledovat nebo si vyhledávat studijní materiály potřebné k jeho práci. Běžné sledování nových informací je ještě ztíženo prolínáním vědních oborů, které je v armádě ještě komplikovanější.

A proto potřebuje vojenský vědecký a technický pracovník nezbytnou pomoc vojenských oborových informačních středisek, kde jsou informace příslušných vědních oborů v celé šíři a u příbuzných vědních oborů tam kde se překrývají, sledovány, dokumentovány a studovány a jejich informace získávají jim drahocenný čas nutný k jejich práci.

Nepřetržitě sledování informací zabíráje tomu, aby vědeckí pracovníci zaměřovali své úsilí na téma a podrobnosti, které byly již před nimi vědeckými pracovníky řešeny nebo dokonce i vyřešeny.

Dosavadní články o činnosti informačních středisek v naší armádě, uveřejňované ve vojenském časopise *Vojenství*, byly spíše určeny pro informovanost širokého okruhu zájemců z řad příslušníků naší armády a neposkytují ještě vědeckým pracovníkům konkrétní pokyny jak oni sami mají činnosti informačních středisek využívat a jak si počínat při svých individuálních požadavcích, nutných k úspěšnému splnění svého úkolu.

Každé informační středisko v Čs. lidové armádě musí být schopné uspokojivě splnit vědeckému nebo technickému pracovníku tyto tři základní požadavky:

1. Podat vyčerpávající informace o všech novinkách uveřejněných v domácích i zahraničních literárních fondech z vědního oboru, v němž vědecký nebo technický pracovník pracuje.

2. Upozornit včas, že konkrétní problém na němž vědecký pracovník hodlá pracovat, byl již řešen nebo vyřešen a dát mu k dispozici veškerý studijní materiál s konečnými poznatky a výsledky výzkumu.

3. V případě, že problém nebyl ještě řešen, opatřit mu nebo ho upozornit na studijní materiál, který by pomohl vědeckému pracovníku problém úspěšně vyřešit.

Při postupné stabilizaci informačních středisek v armádě jsou nebo v krátké době budou všechna informační střediska s to, uvedeně požadavky úspěšně splnit.

Zatím co podmínkou splnění prvního požadavku je dobře fungující dokumentační činnost informačních středisek a dobrá spolupráce s vědeckými a technickými knihovnami vojenskými i civilními, splnění druhých dvou požadavků je záležitostí studijních oddělení informačních středisek, jejichž činnost navazuje těsně na činnost dokumentačních oddělení středisek.

V obou případech je třeba zajistit dostatečný předstih. Informační střediska by měla dostávat úkol i několik měsíců dříve, než na něm začne pracovat vědecký nebo technický pracovník a jeho studijní oddělení má zahájit práci na zadaném úkolu alespoň tři měsíce před zahájením samotné vědecké práce nebo výzkumného problému.

Požadavky vědeckých a technických pracovníků uspokojují vojenská informační střediska především literárními pracemi (rešeršemi) podle speciálních objednávek a žá-

dotostí o sestavení literárních průzkumů a dále pak zajišťováním vlastní potřebné literatury a studijního materiálu. Ve svých objednávkách musí vědci i technici pracovatni uvést přesně, jaký druh literárního průzkumu ke své práci potřebuje. Objedávka literárního průzkumu (rešerše) má obsahovat tyto nejdůležitější údaje:

- a) téma rešerše s dobře promyšlenou osnovou obsahu požadovaných informací,
- b) k jakému úkolu je literární průzkum zapotřebí,
- c) v jaké formě má být rešerše vyhotovena, zda půjde o prostý soupis literatury (výběrový nebo úplný) nebo o bibliografické záznamy (indikativní nebo informativní) nebo o studijní zprávu a vyhodnocení získaných informací,
- d) časové a místní vymezení rešerše,
- e) prameny, které objednatel zná, jakož i rozsah jazykových znalostí a schopnost sledovat cizí literaturu s uvedením znalostí jednotlivých cizích jazyků,
- f) které podklady je třeba přiložit, jako například originály, překlady, fotokopie, bibliografické záznamy a které prameny žadatel požaduje prohlédnout s uvedením odborných knih, bibliografických a referátových časopisů a jiné literatury, jež je především k dispozici u civilních informačních středisek,
- g) uvedení lhůty, do kdy má být rešerše vyhotovena,
- h) udání jména objednatele a schválení nadřízeného náčelníka s příslušnými podpisy.

Většina informačních středisek v naší armádě jsou již dnes schopna uspokojovat požadavky vědeckých a technických pracovníků rešeršemi všeho druhu a to nejen jednoduchými ale i systematickými, jež nejlépe vyhovují k řešení určitého speciálního problému, k němuž obstarávají všechny dostupné informace.

Podle stavu své práce může vědecký nebo technický pracovník požadovat od informačních středisek různé formy rešeršů počínaje od soupisu literatury až po studijní zprávu.

— **Prostý soupis literatury** buď výběrový nebo úplný upozorňuje na veškeré závažné podrobnosti, které byly o požadovaném tématu napsány. Vědecký nebo technický pracovník se pak seznamuje s danými informacemi sám v uvedených pramenech, které mu příslušné informační středisko podle vědního oboru v němž pracuje, prostřednictvím své vědecké nebo příruční knihovny zajišťuje.

— **Signalizační rešerše** obsahují již anotované záznamy, které uskládají a někdy i dokonce nahrazují studium originálů.

V těchto rešerších se sice již přibližují k obsahu pramenů, ale jejich obsah není ještě kriticky zhodnocen.

— **Analytické rešerše** jsou daleko hodnotnější než rešerše signalizační nebo kriticky rozbor získaných informací napomáhají práci vědeckých pracovníků v daleko širší měřítku než prosté soupisy literatury nebo signální rešerše.

— Nejhodnotnější pomocník vědeckému pracovníku jsou **rešerše končí studijní zprávou**, která je výsledkem důkladného průzkumu a obsahuje nejen soupis literatury a výběr informací, ale i teoretické zhodnocení výsledků dosažených ve světě a případně i praktické využití řešení příslušného problému. Z těchto studijních zpráv je pak vyvozen závěr a další návrhy, jak má vědecký nebo technický pracovník dále zaměřovat svou práci. Úspěšná práce však nezbytně vyžaduje u studijních zpráv osobní úzkou spolupráci vědeckých pracovníků s pracovníky informačního střediska a to především s příslušnými studijními oddělení informačních středisek.

Podle potřeb vědeckých a technických pracovníků poskytují informační střediska civilního sektoru literární průzkumy knižních a časopiseckých materiálů, firemní a patentní literatury, rešerše technických a studijních zpráv nebo rešerše univerzální.

Informační střediska v armádě pak sestavují hlavně průzkumy materiálů knižních a časopiseckých, dále rešerše různých technických a studijních zpráv, které doplňují prameny získané u informačních středisek v civilním sektoru.

Tyto referše mohou být časově i místně omezené nebo retrospektivní, podávající přehled o vývoji hledaného problému.

Nejvýhodnější a také nejdůležitější jsou referše univerzální, které podávají na základě obsáhlého průzkumu všech možných pramenů přehled vývoje toho neb onoho problému v celé jeho šíři a hloubce.

Je pochopitelné, že takového ideálního stavu, kdy informační střediska v armádě budou schopna sestavovat studijní a technické zprávy v plném rozsahu, lze dosáhnout až po doplnění informačních středisk vysoké kvalifikovanými pracovníky, techniky. Proto zvláště v počátečním stadiu výstavby informačních středisk v armádě budou to především vojenští vědci a techničtí pracovníci, kteří budou úzce spolupracovat zvláště v tomto směru se studijními odděleními vojenských informačních středisk.

Proto jednou z důležitých podmínek pro práci vědeckých a technických pracovníků bude znalost v zacházení s prameny (literárními fondy). Z uvedených požadavků je zřejmé, že vědecký pracovník musí sám předem vykonat určité přípravy k požadavku literárního průzkumu. Tyto přípravy, jež těsně souvisí s vlastní vědeckou prací jsou zaměřeny především na ovládnutí studijních pramenů a jejich správné vyhledávání.

* * *

Studijní prameny lze rozdělit jak z hlediska získávání, zpracování tak z hlediska sestavování literárních průzkumů na tři druhy — primární, sekundární a terciální prameny.

a) Primární prameny:

Jejich obsahem jsou vlastní informace k nimž patří tyto druhy:

- časopisy, knihy a jiné drobné publikace (brožury apod.),
- firemní a patentní literatura a normy,
- vysokoškolské práce (dizertační, kandidátské, diplomní a doktorské práce),
- výzkumné, studijní a technické zprávy,
- zprávy z konferencí, kongresů a jiných zasedání a zprávy z cest do zahraničí apod.),
- obrazové materiály jako fotografie, mikrofilmy, instrukční filmy a jiné,
- zvukové záznamy jako magnetofonové pásy, desky a pod.

Tyto prameny mají pro vědecké a technické pracovníky svůj význam a to jak co do množství, všestrannosti, aktuality a časového předstihu tak i co do samotné důležitosti. Největší předstihu dosahuje patentní literatura, která bývá uveřejňována i několik let před praktickým využitím vynálezu. Největší zpoždění mají knihy, které naopak referují o problému až několik let po jeho vyřešení. Nejdůležitějšími prameny informací jsou časopisy především z hlediska jejich množství a všestrannosti.

b) Sekundární prameny:

Obsahují záznamy o informacích (o primárních pramenech) nebo o jejich existenci (bibliografie, seznamy, adresáře apod.). K sekundárním pramenům náleží různé bibliografické, referátové a rejstříkové časopisy, recenze a jiná bibliografická díla.

Mezi nejdůležitější sekundární prameny patří bibliografie a referátové časopisy a z nich jejich roční rejstříky. Pro usnadnění práce vědeckému nebo technickému pracovníku jsou u nás i v zahraničí vydávány souborné záznamy o člancích nebo knihách vyšlých za několik let, zpravidla za pět let, kde jsou záznamy seřazovány podle předmetových hesel nebo desítního třídění.

Bibliografie nebo referáty jsou vydávány buď ve formě časopisů nebo knih. Výběrové bibliografie jsou vydávány formou rozmožňovaných seznamů. V sekundárních pramenech lze nalézt referáty dlouhé i několik stránek zatím co na druhé straně najdeme v nich i krátké informace, jež jsou doprovázeny anotačními listy s dokumentačními záznamy.

c) Terciální prameny:

Podávají přehled o vydávaných bibliografických a referátových časopisech a publikacích a seznamují i s bibliografií příruček jako např. lexikonů, encyklopedií, seznamů a adresářů. V podstatě jde u těchto pramenů o „bibliografii bibliografií“.

Velmi cennou bibliografickou pomůckou jak získat přehled a informace o primárních i sekundárních pramenech je tak zvaná „skrytá bibliografie“.

V různých druhích publikací, brožurách, časopisech, knihách, v seznamech vědeckých a technických prací, je velmi často uváděn i soupis literatury z níž bylo autorem čerpáno nebo jsou uváděny zmínky a odvolávky v textu na knihy a články jiných autorů. Tato skrytá bibliografie může ujit pozornosti vědeckého a technického pracovníka a právě v ní může nalézt takové informace, které by jinde těžko našel.

Určitým druhem „skryté bibliografie“ a hlavně „skrytých informací“ jsou i materiály uložené v tajných i obyčejných spisovnicích (pokud jde o studijní materiály aktuální) a později ve vojenských archívech (pokud jde o materiály, jež mají doplnit celkový přehled o vývoji problému). Vyřešení tohoto problému v armádě, i když v tomto směru nebylo ještě vše uděláno, není nesnadné.

V prvé řadě bude to úkolem studoven složek ústředních vojenských úřadů a ústavů, které jsou v těsném styku především s tajnými spisovnicemi a mohou pravidelně měsíčně průběh tohoto materiálu sledovat.

Vědci a techničtí pracovníci mohou se při řešení svých svěřených vědeckých úkolů na tyto studovny o příslušné těžko dostupné materiály (vzhledem k rázu utajení) obracet a seznámit se s nimi přímo na místě. V tomto směru může poskytovat dobré služby již stávající studovna ve Vojenské politické akademii (studovna pro vědecké pracovníky s vyhrazenými hodinami) nebo studovna generálního štábu.

K podobnému řešení jistě přistoupí i studovny informačních středisk neboť jsou řízeny hlavními funkcemi v armádě, jim také podléhají a tudíž jim přístup k těmto materiálům bude umožněn.

Správný výběr studijního materiálu domácího i zahraničního vyžaduje především přehled o způsobech a možnostech jejich vyhledávání.

a) Primární prameny:

Z primárních pramenů je věnována pozornost hlavně časopisům a knihám, které v armádě vzhledem k stupni utajení jsou v největší míře dosažitelné.

a) Časopisy:

O domácích časopisech informují „Seznamy časopisů“, které vydává každoročně Poštovní novinová služba.

Seznamy časopisů sovětských a ostatních lidově demokratických zemí vydává každý rok národní podnik Orbis v „Katalogu sovětských novin a časopisů“ a v „Katalogu novin a časopisů lidově demokratických států“.

Kromě toho lze prostřednictvím vydavatelství Sovětská kniha získat originální seznamy časopisů vydávaných v SSSR jako: „Periodičeskaja pečat SSSR“, „Bibliografickij ukazatel“, „Žurnaly, trudy i bjulleteny“, „Annotirovannyj katalog centralnych žurnalov“, „Informacionnyj bjulleten po inostrannoju techničeskouj periodičke polučajemoj bibliotekoj Akademii nauk“ apod.

Časopisy vydávané v kapitalistických státech jsou shrnuty v ročních „Seznamech odborných časopisů objednávaných v zemích s neplánovaným hospodářstvím“, které podle kartoteky národního podniku Orbis vydává Ústřední technická knihovna v ČSSR v Praze (Klementinum).

V ČSSR i v zahraničí byla vydána řada knih podávajících přehled o důležitých vědeckých i technických časopisech, které ve světě vycházejí. Tak například nakladatelství ČSAV vydává „Soupis cizozemských periodik v technických a příbuzných knihovnách Československé socialistické republiky“. Knihovna

vyšších škol technických vydává „Seznam odborných časopisů“, v němž jsou udány tituly cizozemských časopisů.

V ostatní cizině jsou vydávány různé katalogy, seznamy nebo soupisy časopisů existující v příslušném státě jako např. v Lipsku katalog „Zeitschriften, Zeitungen und Schriften - Reihen aus der Deutschen Demokratischen Republik“, „Sperlings Handbuch der deutschen Zeitschriften“, Handbuch der deutschen Presse“ a v Berlíně pak vychází seznam „Postzeitungsliste für die Deutsche Demokratische Republik und den demokratischen Sektor von Gross-Berlin“.

Ve Varšavě je vydán „Katalog der polnischen Zeitschriften“, obsahující seznam nejdůležitějších polských časopisů.

V NSR je ve Frankfurtu n. M. pod titulem „Deutsche Zeitschriften“ vydáván přehled německých časopisů publikovaných v NSR a o časopisech zahraničních pak v Bad Godesberg seznam „Verzeichnis ausgewählter wissenschaftlicher Zeitschriften des Auslandes“.

Pro Švýcarsko je vydáván v Zürich „Schweizerischer Zeitschriftenverzeichnis“.

V jazyce anglickém jsou publikovány seznamy jako např. pro britské časopisy „Willig's press guide“ (vydáván ročně od roku 1874), „List of Current English Periodicals“ podávající přehled o britských časopisech, nebo seznam časopisů publikovaných ve Spojených státech amerických a Kanadě „Union List of Serials in Libraries of the United States and Canada“. V jazyce anglickém je vydáván i přehled „Guide of the Press of the World“, který zachycuje seznam světového tisku vydaného ročně.

V jazyce francouzském je to především přehled francouzských časopisů a novin „Journaux et paraissent, en France“ a výběrový přehled francouzských časopisů „Périodiques français. Choix destiné à l'usage des lecteurs résidents à l'étranger“.

Kromě těchto polooficiálních přehledů jsou v cizině vydávány v němčině a v angličtině seznamy různých firemních časopisů, které obsahují mnohdy velmi cenné informace. Tak například v Essenu je vydáván podrobný seznam firemních a závodních časopisů v NSR pod titulem „Handbuch der Hauszeitschriften“. I u nás jsou vydávány podobné časopisy jako např. „Schwerindustrie der Tschechoslowakei“ vydávaný Československou obchodní komorou v několika jazycích nebo časopis „Acta technica“ vydávaný Československou akademií věd.

Pokud jde o časopisy s vojenskou tematikou příslušné přehledy těchto časopisů lze získat jednak u přímo jednotlivých informačních středisek v armádě, v nakladatelství „Naše vojsko“ a „Vydavatelství časopisů MNO“ (z jejich seznamů docházejících časopisů, nebo kartoték) a jednak sledováním příslušných rubrik „Dokumentace“ a „Zpravodaj“ vydávaných jednotlivými oborovými informačními středisky v Čs. lidové armádě, v nichž jsou tyto seznamy zpravidla uveřejňovány (i jejich přírůstky).

Vojenské časopisy lze si individuálně objednat přímo u „Vydavatelství časopisů MNO“ v Praze 1, Vladislavova 26 proti ročnímu předplatnému.

Pokud se týče časopisů ze země kapitalistických jsou vědci a technici pracovníci odkázáni výlučně na vojenská informační střediska a především na jejich dobově vyvinuté studovny v Praze, Brně a Hradci Králové.

Vojenští vědci a technici pracovníci mají kromě toho možnost požádat vojenská informační střediska o zařazení do „koloběhu časopisů“, organizovaných každoročně u jednotlivých informačních středisek. Ve své žádosti musí uvést požadované časopisy s vojenskou nebo vojensko-technickou tematikou s udáním pořadí naléhavosti vypůjčování.

b) Knižní prameny:

Knihy kromě odborných časopisů jsou dalším velmi důležitým zdrojem cenných informací pro práci vědeckých pracovníků.

Reorganizaci informační služby dochází k značné decentralizaci vědeckých knihoven a k jejich účelovému specializovanému zaměření podle jednotlivých vědních oborů a to jak v civilním sektoru tak i v Čs. lidové armádě. Vědecké knihovny staly se rovnocennými partnery oborových

informačních středisek a úzce s nimi spolupracují, zvláště v oboru dokumentační činnosti, kdy dokonce některé vědecké knihovny přejímají hlavní tíhu dokumentace a uvolňují tak informační střediska pro hlavní zaměření a účelu jejich vytvoření tj. k hodnotné studijní činnosti.

Také v naší armádě došlo k účelné decentralizaci vědeckých knihoven. Bývalá Ústřední vojenská knihovna byla zrušena a její speciální část „vědecká a technická knihovna“ byla oddělena a rozdělena na jednotlivé oborové informační střediska podle příslušných vědních oborů, čímž došlo k značnému doplnění a obohacení již stávajících knihoven v rámci informačních středisek.

Dnes může vědecký nebo technický pracovník plně využívat bohatých pramenů uložených ve vědeckých knihovnách informačních středisek společenských věd ve Vojenské politické akademii v Praze, v technickém informačním středisku u MNO v Praze, ve vojenském informačním středisku Vojenské akademie Antonína Zápotockého v Brně a v oboru lékařských věd jednak ve vědecké knihovně oborového informačního střediska u Vojenského lékařského výzkumného a doškolovacího ústavu J. Ev. Purkyně v Hradci Králové, nebo vědecké knihovny Ústřední vojenské nemocnice v Praze.

Pokud jde o civilní sektor – jedním z nejobtížnějších zdrojů především technických pramenů se stala Ústřední technická knihovna v Praze (Klementinum).

Kromě využívání stávajícího stavu uvedených vědeckých knihoven je třeba neustále sledovat další knižní novinky ať domácí nebo zahraniční produkce. Příslušné přehledy o této produkci poskytují bibliografické časopisy vydávané u nás i v zahraničí.

V ČSSR jsou toho času vydávány dva bibliografické časopisy „Bibliografický katalog ČSSR“ České knihy a „Bibliografický katalog“ Slovenské knihy.

Národní podnik Kniha vydává týdenní propagační časopis „Knižní novinky“, obsahující souhrn knih vydaných vždy v uplynulém týdnu jednotlivými hlavními nakladatelstvími s uvedením stručné anotace zveřejňovaných knih. Kromě toho vydává tentýž podnik týdenní ještě soupis připravovaných knižních novinek v letáku „Co nového vyjde“.

Kromě těchto hlavních zdrojů literárních fondů je třeba sledovat i produkci jiných institucí jako např. publikace vydávané Československou akademií věd „Zpravodaj – Vědecká kniha“, publikace vydávané Ústavem pro technické a ekonomické informace v Praze a Slovenským ústavem pro technické a ekonomické informace v Bratislavě, dále publikační činnost vysokých škol, výzkumných ústavů a podobně.

V naší armádě je hlavním nositelem publikační činnosti (především knižní) vydavatelství „Naše vojsko“, jež své novinky propaguje v měsíčníku „Naše vojsko“ a v jiných příležitostných propagačních letáčích a brožurách, jež lze dostat volně a zdarma v každé prodejně tohoto vydavatelství v Praze.

Pokud jde o zahraniční knihy je to především národní podnik „Sovětská kniha“, který vhodně informuje o sovětských knižních novinkách všeho druhu, tedy často i s vojenskou tematikou v týdenním propagačním časopise „Novinky sovětské literatury“ s překlady názvů knih se stručnými anotacemi všech knih vydaných v uplynulém týdnu, nebo Slovenská knihovna v Praze, která informuje zájemce ve svém čtrnáctidenním „Nové sovětské knihy“ o všech sovětských knižních novinkách k nám dovezených. Nejúplnější přehled o sovětských knižních produktech poskytuje sovětský bibliografický časopis „Knižnja letopis“. Je třeba též upozornit na účelost výstavek sovětských knih, pořádaných každý týden n. p. Sovětská kniha.

V ostatních státech jsou to opět bibliografické časopisy, jež podávají hledaný přehled o současné knižní produkci. Za zmínku stojí uvést zvláště týdeník „Deutsche Nationalbibliographie“, vydávaný jak v Německé demokratické republice tak v Německé spolkové republice, v Anglii tento úkol plní „British National Bibliography“, ve Francii „Bibliographie de la France“ a v USA „Cumulative Book Index“ a podobně. Kromě bibliografických časopisů o vlastní produkci jsou v jednotlivých státech vydávány další bibliografické časopisy, jež jsou však za-

měny na informaci o časopisech publikovaných v ostatním světě.

U nás informace podobného druhu podávají referátové časopisy „Přehledy technické a hospodářské literatury“ a „Seznamy knih dovezených ze států s neplánovaným hospodářstvím“, jež vydává opět n. p. Kniha (společnost pro zahraniční obchod Artia). O unikátech k nám dovezených vhodně informuje časopis „Přehledy technické literatury ve vědeckých knihovnách v ČSSR“ a časopis „Novinky státních vědeckých knihoven“.

Nelze též opomíjet i jiné způsoby opatřování knižních pramenů, jako např. je meziknihovní výpůjční služba nebo i mezinárodní výměnná služba, zřízené u Univerzitní knihovny v Praze.

Při zajišťování sovětského studijního materiálu čistě vojenského charakteru (militarie) je třeba zachovat jiný postup.

Jedná-li se o sovětské vojenské knihy neprodejné, mající spíše charakter asi služebních předpisů, pak je třeba se s žádostí obracet na oddělení řádu a předpisů ministerstva národní obrany při dodržování stanovených lhůt podání objednávky to je ke dni 1. února a ke dni 1. srpna každého roku.

Ostatní vojenské sovětské knihy lze i soukromě dostati buď ve vydavatelské „Sovětská kniha“, nebo „Naše vojsko“ nebo u „Vydavatelské společnosti MNO“ v Praze.

b) Sekundární prameny:

Nejvyhledávanějšími druhy této bibliografie u nás obsahující hodnotné sekundární prameny jsou například „Přehledy hospodářské a technické literatury“ nebo „Bibliografický katalog – články v českých časopisech“ a „Bibliografický katalog – České knihy“.

Ze zahraničních zdrojů jsou to především sovětská „Knižnaja letopis“, německá „Bibliographie der deutschen Zeitschriftenliteratur“ a anglická „British National Bibliography“.

Podobná bibliografie může být vydávána též formou katalogizačních listků jako jsou např. vydávané Národní knihovnou v Praze. Jde vlastně o listkové vydání publikace „Bibliografický katalog – České knihy“.

Velmi důležité pro práci vědeckých a technických pracovníků jsou různé druhy „Dokumentálních zpravodajů“ nebo „Dokumentálních záznamů“ vydávaných jak informačními středisky v armádě, tak i v civilním sektoru. Pokud jde o rozsah, názvy a v hrubých rysech i obsah těchto „Dokumentálních zpravodajů“ vydávaných vojenskými informačními středisky, byli již s nimi naši čtenáři seznámeni v informačním článku o publikační činnosti vojenských informačních středisek, uveřejněný v časopise „Vojenství“ v roce 1960 (číslo 4).

V civilním sektoru jsou nejvýznamnější dokumentační

záznamy vydávané dokumentační skupinou Knihovny vysokých škol technických, jejichž tematika je rozdělena do 80 skupin.

c) Terciální prameny:

Naše bibliografie dosud význačnějších prací v tomto směru postrádá. Ze zahraničních zdrojů je třeba na prvním místě uvést jako příklad velmi hodnotných pramenů bibliografie bibliografií sovětskou, „Bibliografija sovětskoj bibliografii“, která je nejdůležitějším pramenem sovětských bibliografií. Její část „Technika, promyšlenost“ je zaměřena na technické obory.

Vhodným pramenem je opět týdeník „Knižnaja letopis“ a to především její část „Bibliografické ukazatele“.

Značné hodnoty je i polská bibliografie „Bibliografia bibliografii polskich“.

Z ostatních zahraničních pramenů je vhodné zmínit se i na německou bibliografii a to publikaci „Deutsche Bucherei: Bibliographien“ vydávanou v Lipsku, jež obsahuje několik tisíc německých bibliografií. Totéž nakladatelství vydalo i další cennou pomůcku „Bibliographie der versteckten Bibliographien“.

V jazyce anglickém je vydáván od roku 1937 třikrát ročně „Bibliographic index“ obsahující soupis literatury v knihách a časopisech a záznamy o bibliografických publikacích.

Z francouzských pramenů je důležitým zdrojem terciálních pramenů práce R. L. Collisona „Services bibliographiques dans le monde“, jež podává přehled o bibliografiích asi 60 států a bibliografických službách 80 států světa a dále práce L. N. Malclése „Les sources de travail bibliographiques“ obsahující velmi bohatý seznam pramenů.

Má-li se problém, který vědecký nebo technický pracovník řeší obsáhnout co nejlépe, měl by tudíž začít svoji vědeckou práci řádným prostudováním terciálních pramenů to jest bibliografií bibliografií. Při jejich nedostatku hlavně v domácí produkci zaměřovat se pak na sekundární prameny. Na tuto okolnost je třeba pamatovat zvláště na počátku vědecké práce, kdy vědec i technici pracovníci používají při své práci někdy jen určitých pramenů, zatím co o jiných pramenech a to velmi důležitých jim není nic známo, jednak proto, že na jejich existenci ve svých přípravách k vlastní vědecké práci nenarazili nebo proto, že podobné prameny nikdo ještě v zahraničí neobjevil.

Tento nedostatek pomůže odstranit dobře organizované studium terciálních pramenů (při jejich nedostatku sekundárních pramenů), z nichž lze získat dokonalý přehled o pramenech, bibliografických a referátových časopisech, bibliografických službách a jiných bibliografických pracích.

Závěrem je třeba zdůraznit, že uvedený článek nesleduje cíl nalézt absolutní řešení způsobů provádění vědecké práce ale snaží se na jedné straně upozornit vědecké a technické pracovníky na důležitost počátečního údobí vlastní vědecké činnosti a dobrou organizaci příprav k vyřízení zadaného vědeckého úkolu nebo výzkumu. Na druhé straně článek poukazuje na důležitost posílání informačních středisek v Čs. lidové armádě, které se mohou svoji svědomitou spoluprací na řešení významných problémů podílet tím, že vytvoří položením hodnotného základu nejvhodnější podklady k úspěšnému dokončení daných úkolů a výzkumů.

Snahou všech vojenských informačních středisek musí být to, aby pracovala iniciativně, nečekala až na požadavky vědeckých a technických pracovníků nebo jiných zájemců z řad příslušníků naší armády, ale včas upozorňovala ve svých studijních zprávách a referátových časopisech na významné problémy a objevy ve světové vědě a technice.